

SZÉKELY-UDVARHELY

UDVARHELYVÁRMEGYE JOGÜGYI, KÖZIGAZGATÁSI, KÖZGAZDASÁGI, KÖZMIVELŐDÉSI ÉS SZÉPIRODALMI LAPJA
AZ UDVARHELYVÁRMEGYEI KÖZSÉGI ÉS KÖRJEGYZŐK EGYLETE ÉS A GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és csütörtökön. — ELŐFIZETÉSI ÁRAK
Egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Községek, papok,
gazdasági egyleti tagok és községi előjárók egész évre 8 K, tanítók, községi
és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. — Egy példány 10 fillér.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **BETEGH PÁL** LAPTULAJDONOS

FŐMUNKATÁRS: **FÜLEI SZ. LAJOS.**

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL: Kossuth Lajos utca 15. szám, hova a
köziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Apróhirdetések szavankint
4 fillér-, vastagabb betűvel 8 fillérért, más hirdetések olcsó árszabás szerint
Nyit-tér sora 1 K. — M. kir. postatakarékpénztári cheque-száma 10.489. sz..

JÓZSEF FŐHERCEG.

(F—i) A Habsburg-család magyar ágának feje, a mi örök büszkeségünk, József főherceg meghalt!

Fájdalmasabb gyászhir nem érinthetett volna ennél, mely a magyar tenger partjáról bejárja sötét szárnyaival a nemzet minden rétegét; palotákat és kunyhókat egyaránt.

A magyarok, hü ragaszkodással szeretett főhercegének halála szíven találja, mély gyászbba vonja e hon minden igaz gyermekét, aki a nagy Palatinus-család e fenséges tagja iránt lángoló szeretettel viseltetett.

Ez a szeretet nem hunyáskodó térdhajlással járt ki neki, hanem nyílt, magyaros őszinteséggel, családi melegséggel, mely hozzánk tartozónak tekintette őt, a legfejedelmibb lelket, a legnemesebb szívet, a legmagyarabb magyart... Hiszen a porban, az alsóthi parasztgyerekekkel szivta magába ennek a földnek mélységes szeretetét. Itt nőtt fel, itt munkálkodott hazánk javára egy hosszú, dicsőséges életeten át...

Már apja József nádor őszinte híve volt a magyarnak. Ismerte, becsülte alkotmányát, jogát, erényeit. Ugy mondják, ha 1847-ben meg nem halt volna, elhárította volna a későbbi bajokat és a sötét emlékü abszolútizmust. Anyja Mária Dorottya württembergi hercegnő pedig a forradalom után sem ment el tőlünk. Bús özvegységében velünk maradt és itt is halt meg.

A nagy nádor fia, József főherceg, olyan nevelést kapott, hogy valósággal magyar sovíniszta lett. De nemcsak ő, hanem családja is, ahol magyarul gondolkoznak, magyarul éreznek, magyarul beszélnek és Bécsen éppen úgy külföldnek tekintik, mint mi

Katonai pályáját mint magyar huszár kezdte Kecskeméten és Debrecenben időzött, sokszor hallgatva a cigányok bús magyar nótáit. Harminchat éven át vezette az általa szervezett magyar honvédséget. Emellett kereste a néppel való érintkezést, hogy a közéletet megismerje és ehez szabja sokoldalú működésének irányát, melynél nagyobb, áldásosabbat senkise végzett. Nem is ismerte nálánál senki jobban a magyar népleket, de becsülni se tudta senki úgy, mint ő azt a sok szép kincset, ami a fajmagyarság körében ragyog...

Különös előszeretettel tanusított a legelhagyottabb és legkevesebbre tartott nemzet, a cigány nép nyelve, szokásai és életmódja iránt is. Megírta annak nyelvtanát, nemzeti történetét, megtanulta kifogástalanul a nyelvet s nem egy kedves órát töltött közöttük, makra pipájából a vajdával és népével együtt bodor füstöket eregetve.

József főherceget népszerűsége, hazafisága, munkássága, jótékonyága egész mondanivalóval vette körül s nevének dicsőségét fogja hirdetni örökkön örökké a magyar nép hálás szeretete. Nincsen a magyar nemzeti társadalomnak egyetlen intézménye, melynek felkarolására segítő kezét ne nyújtotta volna. Testületek, egyesületek egész hosszú sora dicsekedhetik azzal, hogy a népszerű királyi herceget tagjai sorában tisztelheti, avagy védnöke gyanánt tekintheti.

Többek között a magyarországi tüzoltók szövetségének is védnöke s mint ilyen igen sok és hasznos szolgálatot tett ez intézményünk fejlesztése körül.

Az alig egy pár éve alakult tüdőbetegek „József főherceg szanatoriuma“ jó részben szintén az ő atyai felkarolásának köszönheti létesülését és így tovább vég nélkül számlálhatnók elő áldásos tevékenységének eredményeit.

Sokat adott arra, hogy Budapest szépítésében s a közjótékonyaság terén atyja nyomdokain haladhasson; a dunai Margitszigetet nagy költséggel paradicsommá alakította át s akkor átengedte azt a közhasználatnak.

A mai emberi kor legvégsőbb határát véve tekintetbe, azt mondhatjuk, hogy az isteni gondviselés hosszú élettel, 73 életévvel ajándékozta meg, de vajjon sok-e az akkor, midőn ezen élet minden perce a magyar nemzeté volt, annak boldogításáért telt el.

Nagy és nehéz a mi bánatunk annak elvesztése felett, aki teljesen a szívünkhöz volt forrva s még növeli aggodalmunkat az a kétség, ha vajjon lesz-e, aki a magyar nemzet nesztörát, a miképen ő betöltötte atyja helyét, szintén pótolni tudná?

Merre tekintünk, kitől kérjünk e nagy nemzeti veszteség alkalmával vigasztalást, hisz minden igaz magyar, aki szereti hazáját s meg tudja becsülni annak nagyjait, e napokon gyászbba öltözik és térden esdve kéri a magyarok Istenét: adjon az elköltözöttnek csendes nyugodalmat s enyhítse a pótolhatatlan veszteség felett érzett honfiúi bánatunkat és mély fájdalmunkat.

Nem említjük, hogy miféle katonai és polgári érdemrendek díszítették mellét, mert azt nem egy könnyen tudnók hamarjában előszámolni, hanem csak a legfőbb érdemrendről szólunk, amely egy királynak is a legelső érdeme: a nép önzetlen szeretete. És ezt József főherceg teljes mértékben bírta.

Bőséges okunk van tehát nekünk magyaroknak keseregni az ő halála fölött... Megmérhetetlen veszteségünket fokozza az is, hogy éppen akkor hagyott itt, amikor a legnagyobb szükségünk lett volna a támogatására.

Mikor Budán a Szent István kápolna kriptája bezárul József főherceg fölött, kesergő gyászunknak egyedüli vigasztalása csak az a reménység, hogy nemzetünket szerető lelke ivadékaiban is élni fog!

József főherceg halála.

Bár a hosszas betegsége előkészített mindenkit a népszerű főherceg bekövetkező halálára, mégis mély megdöbbenést keltett mindenfelé a folyó hó 13-án reggel 6 óra 25 perckor bekövetkezett halálhíre. Városunkban d. e. 11 órakor érkezett az első gyászbir, melynek hallatára a középületekre nyomban kitűzték a gyászlobogókat és a harangok mélabus zugása jelezte, hogy Magyarországnak nagy halottja van.

Itt adjuk a legmagyarabb főherceg életrajzát rövid kivonatban:

József főherceg életrajza.

József főherceg, teljes nevén *József* Károly Lajos magyar királyi herceg és osztrák főherceg, a Habsburg-Lothringeni család ifjabb ágából származott. Atyja *József* Antal János magyar királyi herceg volt, kinek Mária Dorottya württembergi hercegnővel kötött házasságából született Pozsonyban 1833-ik év március 2-án. Kis gyermekkorától kezdve a leggondosabb nevelésben részesült. Nevelése, bár katonai pályára szánták, kiterjedt a legkülönbözőbb tudományokra, s ez a nevelés mindvégig éreztette hatását abban a nagy tudomány szeretetben és sokoldalú érdeklődésben, melyet József főherceg minden tudományos mozgalom iránt tanusított.

1845-ben kezdte meg katonai pályafutását, mint hadapród az akkori 12-ik nádori huszárezredben, 1853-ban őrnagy lett, 1855-ben ezredes és a 37. sorszámozott tulajdonosa, 1860-ban pedig vezérőrnaggyá léptették elő. Az 1866-iki csehországi hadjáratban tanujelét adta rendkívüli katonai tehetségének és bátorságának, amiért a katonai érdemkeresztet kapta kitüntetésül. Ugyanezen évben tábornaggyá, majd a honvédség megalakulása után honvéd főparancsnokká nevezték ki, mely állásában bő alkalmat nyújtott nagy katonai tapasztalatainak kifejtésére. A király több ízben kifejezte előtte megelégedését, s a honvédség modern és külön szervezéseért az egész magyar nemzet halálát iránta. 1893-ban ülte meg az egész nemzet honvéd főparancsnokságának 25 éves jubileumát. De József főherceg nemcsak katonai téren kifejtett munkásságával érdemelte ki a nemzet halálát és szeretetét, hanem még inkább a társadalmi téren tanusított ügybuzgóságával és a magyarság művelődési törekvéseiben való élénk részvételével.

Az által, hogy a magyarokhoz való ragaszkodását minden alkalommal kimutatta, hogy mindenben a magyarokkal érzett együtt és hogy mindenkor büszke volt magyarságára elérte azt, hogy neve népszerű lett a magyarság minden rétegében s a „legmagyarabb főherceg” — ki minden nemzeti mozgalomnak vezetői között ott volt, összekötő kapocs volt az uralkodóház és a nemzet között. Több oldalú tudományos munkálkodásért 1896-ban a budapesti tud. egyetem, 1897. július 6-án pedig a kolozsvári Ferenc József tudományegyetem avatta tiszteletbeli doktorává, 1898-ban ünnepelte katonai szolgálatának 50 éves évfordulóját. Jellemét legjobban kidomborítják Jókai szavai, melylyel széleskörű tevékenységét jellemezte. Birtokain kitűnő gazda, házában boldog családapa, dolgozó szobájában alapos tudós, elemi csapásoknál buzgó segélyhozó, a közéletben példaadó polgár, egész nagyságában nézve a magyar ősi harci erények regenerátora, harmadfélszázévezrenyi csatákész honvédsereg önfeláldozó vezére.

József főherceg életéből.

Közli Fülel Sz. Lajos.

I. Palatinus Jóska.

— Palatinus Jóska, gyere ki játszani!

Sokszor hangzott ez a hívó kiáltás az alsóthi kastély udvaráról József főherceghez, aki persze akkor szintén vidám, fúrge fiúcska volt. És Palatinus Jóska nem igen kellett csalogatni. Fölkereste ő maga jókedvűből is a jobbágy-fiukat játszott és nyargalózott velük.

Egyszer egy sváb fiúnak háborusdi közben véletlenül betörte a fejét. A gyerek apja nagy panaszzal jött a nádorhoz emiatt a Jóska herceg ellen.

Hát tudod mit? mondá neki a nádor. Majd a legközelebbi alkalommal, mikor a gyerekek megint háborusdit játszanak, törje be a te Hanzid az én Jóskaéknak a fejét s én nem fogok te hozzád menni miatta panasza.

II. József főherceg és a huszár.

A népszerű főhercegről és a közhuszárról szól ez a kis epizód. A bihar-diószegi löversenyen, amikor az altisztek akadályversenyét tartották, Kis Mihály köz-huszár lova oly szerencsétlenül bukott el futás közben, hogy lovasát messze eldobta. Kis Mihály jobb karja kificamodott s a huszár bizony nem volt valami nevetős kedvében

József főherceg hamarosan mellette termet, és segédkezett az orvosoknak, miközben váltig vigasztalta a huszárt: „Ne félj fiám! én is leestem fiatal koromban. Katonadolog”, azután saját fogatára ültette s szivarral kínálta meg Mihály vitézt. A körüllevő nép sokáig élenezte még aztán is a jószívű főherceget, aki mosolyogva tisztelettel az éljenzőknek. József főherceg a lefolyt versenyeket mind végignézte, sőt a díjakat is sajátkezeléssel osztotta ki.

Az ő nemes szívének szintén fényes bizonyossága az az eset, mely egy másik hadgyakorlatnál történt. Egy *F a r a g ó* nevű tartalékos a nehéz menetelés alatt összerogyott. A főherceg magától sietett a katonához, hogy magához téríteni segítse.

III József főherceg és a baranyai ember.

Pécsett történt a következő kedves apróság. József főherceg mint a szemléjét befejezte, nyomban el is utazott. Az Arany hajó vendégfogadó előtt a bucsuzásra természetesen igen sokan gyűltek össze, vegyesen a katonai és polgári hatóság tagjai közül. — A járda szélén a vásárra bejött atyafiak közül is egész kis tábor verődött össze. A várakozók között egy magyar-üröghi szegény, gubás ember is megjelent s nagy áhitattal magyarázta életpárjának, hogy most mindjárt egy nagy urat fognak látni, akire ő, ha addig él is, ráköszön egy magyar „adjon isten”. Amint egy-egy fényes egyenruhás alakot megpillantott, akit a két, diszörseget álló honvéd katonásan köszöntött, mindjárt odafordult az asszonyhoz:

— No most, asszony, idenezz, mert gyün.

De még mindig nem a főherceg jött. Egyszer aztán csakugyan nagy mozgolódás támadt. A két honvéd megállt, mint a cövek, a katonák glédába vágta magukat s a fogadó kapujában egyszerre csak feltűnt József főherceg daliás, magas alakja. Az atyafi ezt várta. A mint a főherceg a kapun kilépett, hogy a kocsijába szálljon, az atyafi meg lökte életpárját, azután előrefurakodott és jó hangosan így szólt:

— Adjon isten, fenséges uram! — mondotta nagyot emelvén zsirtól nehéz fővegén.

— Jó napot kedves barátom! — felelte mosolyogva a főherceg.

— Szerencsés utat kívánok, fenséges uram!

— Szépen köszönöm — mondotta a főherceg és katonásan köszöntötte az atyafit.

Ez pedig odafordult a katonai és polgári notabilitásokhoz?

— Van még a szegény embernek becsülete-mondotta önérettel — ha nem hitték, no hát látták.

S majdnem megnöve egy fejjel, életpárjával együtt, büszkén és boldogan faképnél hagyta a fényes társaságot.

IV. A Gotterhalte.

Szegeden 1899-ben mezőgazdasági kiállítást rendeztek, melynek védnöke József főherceg volt. Nagy lelkesedéssel fogadták, a kiállítás területén tizezrek zugó éljenzésében hajtatott végig, kalapok integettek, keszkenők lobogtak feléje, de egyszerre mintha a mennydörgős mennykő csapott volna le, elhalt az éljenzés, az óriás tömeg elképedve nézett egymásra s a félfelmes, kínos csendben recsegeve hallatszott a Gotterhalte.

Este diszolóadás volt a színházban. Előkelő fővárosi művészek és művésznők léptek föl, de az érdeklődés leginkább Pósa Lajos felé fordult, aki a prologust szavalta.

A nézőtér már zsufolva volt, ritka szép képet festett s Pósa, ki fekete magyarban járt kelt a függöny mögött, ki-kínézett a hasadékon, hogy gyönyörködjék a festői látványban.

Egyszerre elborult az arca, visszazugrik a függönytől s dühösen ragadja meg az egyik rendező ifjut.

— Mit akar itt a katonabanda?

— Én bizony — nem tudom — szepegi a rendező — azt hiszem — a herceget várja.

— Igen? — riad fel Pósa Talán a Gotterhalteval? Tudni akarom!

A rendező elrohant s pár perc múlva kétségbeesett arccal jött vissza.

— Igenis kérem, a Gotterhalteval.

— Akkor én nem mondok prologust — jelentette ki Pósa s indult kifelé.

Hire futott ennek nagyhamar a nézőtérre is s valóságos forrongást idézett elő. Mindenki Pósa mellett volt s csapatostul készülődtek ott hagyni a színházat.

Ekkor Koszó István ügyvédnek, a főrendezőnek mentő gondolata támadt. Elhajtatott a szalóba, a hol József főherceg még a vacsoránál ült és kihívta a hadsegédét.

— Kegyelmes uram, baj van, botrány lesz, ha a fenséges urat a színházban a Gotterhalteval fogadják.

A hadsegéd gondolkodott egy percig, aztán bement a királyi herceghez.

— Fenséges uram, kívánja, hogy a színházban a Gotterhalteval fogadják?

József kir. herceg ránézett merően s mintha kitalálta volna a kérdés jelenőségét, csendesesen válaszolt:

— Nem kívánom.

... Tíz perc múlva megjelent a színházban, a katonazenekar a Hunyadiáriát játszotta, a közönség pedig felállva egelevő éljenzésben tört ki. Aztán felhúzták a függönyt s ott állt Pósa Lajos, elszavalta hatalmas költeményét:

— Becsüljétek meg a magyar népet!

József kir. herceg áhitattal hallgatta és maga kezdte a tapsolást.

V. József főherceg a halász csárdában.

Ugyancsak a szegedi mezőgazdasági kiállítás alkalmával történt, hogy József főherceg meglátogatta a halász-csárdát. Beck Pista, a tulajdonos, a mult század eleji polgárnép viseletben fogadta a főherceget. Mellette Boros Antal halászgazda, szegedi halászdolmányban volt, míg a felesége, a tüzről pattant vendéglősné pruszlikban, bokorugró szoknyában várta a fenséges vendéget, a ki kézzel szorítással tüntette ki az egyszerű polgári párt. Hét óra tájt érkezett József főherceg, kíséretével együtt, az árnyas nyárfák közé ékelte halászcsárdába.

Az estebéd hat fogásból állott. Az étrend így következett:

Halpaprikás, sült hal, cigánypecsenye, turós csusza, fonatos kalács, turós lepény, bor (szegedi buckai).

Az ételeket Borosné asszony hordta körül és a főherceg jóízűen költötte el mindent.

Miután az izes falatokat a főherceg elköltötte, odalépett hozzá Beck Pista s ezeket mondotta:

— Fenséges uram, tudom, hogy szeret pipázni. Ez a pipa magyar pipa, fogadja fonséged szivesen.

Ezzel átnyújtotta József főhercegnek a magyaros makra pipát, melyet mosolyogva vett át a főherceg mondván:

— Köszönöm.

Bolla altábornagy tüzet kínált a főhercegnek aki jóízűen rágyujtva az illatos szüz dohányra, badros füstkarikákat fujt belőle.

Majd így szólt Beck Pista:

— Megengedi-e fonséged, hogy megajándékozzam speciális szegedi, szironyos varrásu kulacsos és karikással, melynek remekbe készült sallangjai Vágó Pál tervei után fecskéfarkú vágás szerint készültek.

A főherceg jókedvűen így felelt:

— Elfogadom. Ezt az ostort nagyon szeretem. Szeretek vele durrantani és már holnap durrognék is vele, de nincs benne suttogtató.

Az egész társaságot meglepte a főherceg hozzáértő megjegyzése, mely igen jó hatással volt a magyar urakra.

Mikor József főherceg a pipát kiszívta Beck Pista a következőképen bátorzkodott:

— Engedje meg fonséged, hogy ezt a pipa-készséget örök emlékül tartsam meg magamnak. Erre már Bolla adlátus felelt:

— Igen, hogy még az unokái is megemlékezzenek róla.

VI. József főherceg mint mentő

1901. szeptember havában az alsóthi hercegi kertbe nyesegették az évszázados fákat a munkások.

Kovács József munkás, aki egy magasabb faágai között foglalatoskodott, elvesztette az egyensúlyt s a földre zuhant. Kovács összezsuzta az arcát. József főherceg a sebesülthöz sietett s maga mosta le a munkás vérző arcát s be is kötözte a sebet. Aztán orvost hívatott s gondoskodott arról, hogy a sebesült munkás kellő ápolásban részesüljön.

Legközelebbi teendők a népoktatás javítása érdekében.

2. A kevés eredmény okai.

A nevelés eredménytelenségének, a tanítás ki nem elégítő eredményének okait vizsgálva, *külső* és *belső* akadályokra bukkanunk.

A külső akadályok között a legnagyobb az, hogy a népoktatási törvény érvényének 37-ik esztendejében sincs *kötelező népoktatás*. Csak névleg van, tényleg azonban a mi vármegyénkben is az jár iskolába, aki akar. Dicséretére válik népünknek, hogy önkéntes iskolázás mellett is sokan látogatják az iskolát.

A tankötelezettség biztosítása elmulasztásának okai részint az adminisztráció lanyhaságában, részint mélyebben (a nép életviszonyaiban) gyökereznek.

A községi előljárók soha sem vették komolyan az iskolamulasztások vizsgálatát és megfelelő erélyes intézkedések a felsőbb hatóságok részéről csak szórványosan vétettek foganatba a hanyagul eljáró, vagy el sem járó községi előljáróságokkal szemben. A törvény szankciója csak nagy ritkán fordítottat ellenük. Ők aztán részint kényelemszeretéből, részint a megfelelő erélyes eljárással járó esetleges személyi kellemetlenségek kikerülése okából nemhogy komolyan vették volna, vagy vennék kötelességüket, hanem a kötelezés ódiáját a tanítóra és az iskola helyi hatóságára igyekeztek s igyekeznek háritani.

A mélyebben fekvő ok a nép szegénysége, mely sok szülőt arra kényszerít, hogy serdülő gyermekét a megélhetésért vívott küzdelemében segítő társul vegye maga mellé; más szülők meg még a munkaszünetelés idején sem küldhetik pontosan gyermekeiket iskolába; nem engedi a ruhátlanság. Nem minden igazság nélkül való némi községi előljárásnak kimélete a mulasztók egy része iránt.

A tankötelezettség útjában álló ezen külső akadályok megszüntetése, vagy legalább is meggyengítése érdekében a nép életviszonyaiban rejlő nagyobb oknak, ezen ok megszüntetésére irányuló tervnek kell egy kis figyelmet szentelnünk. A természetes akadályok legküzdése csak bizonyos foku alkalmazkodással lehetséges; mert „a természetnek csak engedelmességre parancsolhatunk”. A tényleges szorgalmi idő és a szünetek váltakozását akként kell megállapítani, hogy a nép életviszonyainak figyelembe vétele mellett a törvényben megállapított legkisebb szorgalmi idő, a 8 és 9 hónap csorbulást ne szenvedjen. Nem az fontos, hogy a gyermekek mely hónapokon és napokon járjanak iskolába, hanem az, hogy a törvényben megszabott szorgalom-időt kitartsák. A szorgalom-időt tehát akként lehet megállapítani, hogy az *eszendő legszorgosabb munkanapjaiban a tanítás szüneteljen s az ekként elveszett szorgalom-idő előbb és utóbb pótoltsék*. Egy szóval a szorgalom-idő a helyi viszonyok figyelembevételével állapítható meg. A mi törvényhatóságunk területén (a mint a viszonyokat ismerem) nagyjából három vakációt lehetne megállapítani: egy nagy vakációt és két kicsit. A nagy vakáció miként mostan, a jövőben is a nyár derekára esnék, az őszi 10—14 nap az őszi legszorgosabb munkaidőre, a tavaszi 10—14 nap a tavaszi legszorgosabb munkaidőre esnék. Mely községben, mely napokra, azt a felsőbb hatóságok egyszersmindenkora tervezett engedélye alapján az iskola helyi hatósága állapíthatja meg.

Ily irányú intézkedés iránt a kezdeményező lépéseket az érdekelt és illetékes hatóságok megkérdezése után nyomban meg fogom tenni, hogy a jövő tanévben már alkalmazásba vehessük a munka és pihenési idő célszerűbbnek ígérkező beosztását.

Ami a ruhátlanságot s az ebből eredő iskolamulasztásokat illeti, e tekintetben a közsegítés van hivatva a bajon segíteni. A mennyiben a segítés hiányos, vagy éppen hiányzik, a mulasztások büntetése körül a humánus eljárás indokolt, sőt a minden tekintetben mellőző szigorúság lenne indokolatlan.

A tankötelezettség érvényesülésének második igen fontos tényezője a tanító lelkes és áldozatkész kötelesegteljesítése. Immár tapasztalat után mondhatom, hogy a hol a tanító buzgón teljesíti a köteleességét, szereti az iskoláját, annak él, ott az önkéntes iskolalátogatás sokkal rendesebb és

pontosabb, mint ott, a hol a tanító kötelesség-érzete nincs eléggé kifejlődve, buzgalma lankad. A buzgó tanító suggestív hatással van a környezetére; magához vonzza nemcsak a gyermekeket, hanem a szülőket is. Az ő iskolájában az igazolatlan mulasztás aránylag ritka, a hatósági közbelépésre tehát alig van szükség.

A mulasztásoknak egyik okául kell felemlitenünk azt is, hogy köznépünk a maga primitív eszközökkel végzett östermelő munkájában kevés hasznát látja a mai népiskolának s nem is igen látja tehát szükségét a népiskola által nyújtott elemi ismereteknek. A nép egy részénél teher az iskola, melynek viselése alól kibujni igyekeznek. Ezt a helytelen felfogást részint az iskola, részint az élet fogja megváltoztatni. Az iskola az által, hogy nem csupán clemi alapismereteket, hanem a nép gazdasági boldogulása szempontjából is hasznos ismeretekre és ügyességekre is tanít, az élet az által, hogy az egyre nagyobb erőfeszítéseket kívánó megélhetés rá fogja szorítani a népet a nagyobb értelmességgel való munkára, mely esetben az iskolázás becse annyira nyilvánvaló lesz, hogy az emberek a könyököket is igénybe veszik, csak hogy gyermekeiket az iskolába beszoríthassák, miként ez már is megtörtént Budapesten s a többi nagyobb ipari központokban.

Az általános népoktatásnak, a rendes és pontos iskolalátogatásnak eddig említett tényezői még a jövőben sem teszik feleslegessé a hatósági ellenőrzést s a kötelezést; annál kevésbé fölösleges az a jelenben és a közel jövőben, a mikor a nép közönyét sok esetben még kényszerrel kell legyőzni. Az okos szigorúsággal és szigorú következetességgel keresztül vitt eljárás az igazolatlan mulasztásokkal szemben feltétlenül szükséges. És ha szükséges, ha a nép érdekében való, biztosítani is kell azt.

A büntetések hatása azok gyors és (a mi lényegében egy) erélyes alkalmazásától függ. Ennek biztosítása szempontjából *szükséges, hogy a mulasztók jegyzékének kiadása ne két hetenként, hanem hetenként történjék, a községi előljáróságok pedig rájuk kirovandó és teljes szigorral végrehajtandó rendbírósággal, sőt fegyelmi eljárással is rászorítsanak az erélyes és lelkiismeretes eljárásra*. A kérdés ezen része adminisztratív uton lesz megoldandó. Az ide vonatkozó rendeleteket, határozatokat számba véve, az illetékes tényezők hozzájárulásával e tekintetben is meg fogom tenni kellő időben a szükséges lépéseket. S ezzel, remélem az iskolai nevelés külső akadályai közül a tankötelezettség keresztül vitelének hiánya, jó részt megszűnik.

A többi külső akadályok az iskola kedvezőtlen külső viszonyaiban (épület, felszerelés, gondozás stb.) vannak. E tekintetben sok történet a közelebbi 37 esztendő alatt, de hogy nem elég, nyilvánvaló. A mennyire az eszközök csekélysége engedi, rajta leszek, hogy az észlelhető hiányok megszűnjenek. E tekintetben azonban a tanító is sokat tehet az ő buzgalomával és buzditásával.

A népnevelés kifejlésének belső akadályai között első helyre kell tenni a tanító egyéniségét. Ha javulást akarunk, ki kell mondanunk az igazat, még ha fájdalmasan esik is. A tanító maga egészében jó munkára törekszik, egy része kellő sikerrel is, a többség azonban még mindig nem emelkedik felül a közepesség szintjére.

A tanító nevelői egyénisége érvényesülését gátló okok általánosan ismeretesek. Azoknak részletezésébe tehát nem bocsátkozom. Csupán annyit említek, hogy a gyenge anyagi helyzet, habár a gátló okok között ma is az első, nem általános hatása; mert a gyengébb javadalmazású tanítók nem mindig a leggyöngébbek, viszont a jobb javadalmazásúak nem mindig a legjobbak. Mélyen fekvő baj az is, hogy a tanítóknak nem kis részében nem él elég elevenen hivatásának tudata. Igen sokan nem érzik *Simay* e mondásának jelentőségét: „Az iskola, az én vagyok”. S mert nem érzik, csak az iskola járuléknak gondolják magukat. Ilyen járulékos aztán az érvényesülésük is.

(Folyt. köv.)

Különlélek.

— **Személyi hír** Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi róm. kath. püspök, e hó 13-án délután városunkba érkezett és a gyónások után az ifjusá-

got bérálta a tegnap és folytatja ma is a főpásztori munkálkodását.

— **Képviselőtestületi ülés.** Gotthárd János polgármester a város képviselőtestületét folyó hó 15-én, tehát a mai napon d. e. 9 órára rendkívüli közgyűlésre hívta egybe, az üresedésben levő városi állatorvosi állás betöltése céljából.

— **Egyházi értekezlet.** Az udvarhelymegyei ev. ref. egyházi értekezlet F e l s ő s ó f a l v á n folyó hó 29-én tartja a megévi rendes közgyűlését, igen érdekes napirenddel; este pedig táncmulatsággal egybekötött hangversenyt rendez a helyi bizottság. — Ezen egyháztársadalmi tére működő értekezlet iránt a protestáns hitsorsosaink körében általános az érdeklődés.

— **Dalegyletünk hangversenye.** A székelyudvarhelyi Székely Dalegylet szokott nyári hangversenyét folyó hó 12-én d. u. 6 órakor kezdődőleg a „Koronkay”-féle kerthelyiségben tartotta meg, a város közönségének igen élénk érdeklődése és részvételével. Paál Sándor karnagy vezetése mellett a dalárda minden énekszámot ügyesen és jó sikerrel adott elő. A hangversenyt természetesen tánc követte, melyen igen kedélyesen mulatott az ifjuság és a táncolókat szemlélve, a terített asztalok mellett az idősebb közönség is. Az estély bevétele 185 K 60 f volt, a kiadás pedig 80 K körül s így a tiszta jövedelem 100 koronán felül van.

— **Esküvő.** Szőcs Oszkár törekvő szabóiparos polgártársunk pünköszt másodnapján esküdt örök hűséget Jakabos György és neje kedves leányának Juliskának. Megelégedést és boldogságot kívánunk az új párnak.

— **Pünkösdi gyűlések.** Pünköszt másodnapján tartotta meg a vidéki hírlapírók országos szövetsége rendes évi közgyűlését Miskolczon, melyen lapunk felelős szerkesztője is jelen volt. Az Emke ez évben Erzsébetvároson ülésezett, a magyarországi tanárok pedig három helyen Budapesten, Miskolczon és Temesváron.

— **Koldusok az ünnepeken.** A mint a sátoros ünnepekre felvirradt a kereszténység, a koldusoknak is egész serege kopogtatott be minden-hová az ünnepeket felköszönteni s ennek fejében alamizsnát kérni. Jó keresztény nem is tagadta meg soha az adományt, de mindig gondolt arra, nem jöhetnének-e ezek akár ünnep előtt, akár ünnep után, vagy ha végkép elmaradnának, szívesen megfizetném azt, a mit apránként nekik adok egyszerre szegény, vagy koldusadó címen is, csak ne háborgassanak unos-untalan. Rendőrségünk dicséretére jegyezzük föl, hogy az eltelt pünkösdi ünnepeken a koldusok nem alkalmatlankodtak sehol, amely rendelkezést jövőre is alkalmazni igen üdvös és helyes dolognak tartjuk.

— **Szentimre-utcai kövezet.** Többször esett már szó a Szentimre-utcanak igazán gyarló kövezetéről s most is csak azt kell hangoztatnunk, hogy ezen türhettelen állapotot okvetlenül segíteni kell, ha egyelőre nem is a teljesen újrakövezéssel, de legalább a nagyobb kátyúk kijavítása által, mert sokszor és mindenfelől hangzik ezen utca kövezetének tarthatatlan volta miatt a panasz.

— **Pénzzel járják a bucsut.** Szálló ige lévén az, hogy „pénzzel járják a bucsut”, a budapesti kitanult cilinderes zsebmetzők már a katolikus hitsorsosaink e szent gyülekezeten is megjelennek és sorra fosztogatják a tartozatlan ajtatoskodókat, mint történt ez legutóbb, az ünnep szombatján Csiksomlyón tartott bucsu alkalmával is, hol egy ilyen jó madár a többek között Tóth József székelyudvarhelyi polgártársunk zsebéből is kimentett 16 koronát. Egyik, a zsebkürités terén művészi jártassággal bíró elegáns ur azonban rajta vesztett, mert egy áldozat gyanánt kiszemelt épen tettének végrehajtása közben megragadta kezét és átadta az illetékes csendőrnek.

Szerkesztői üzenetek.

— I. Felismertük a céltartósságot, mindazonáltal teret engedünk, hogy lelke a szíve sugallata szerint nyilatkozhassék meg. Az igaz, hogy nem ártott volna előbb egy kissé a tükröbe nézni s csak aztán írni e dologról, a mely a mi részünkön épen a legkevésbé volt.

A szerkesztőség és kiadóhivatal telefon-száma 15.

Sz. 2776—905. tkvi.

Hirdetmény.

Homoródszentmárton község közös telek-könyvei arányosítás következtében az 1869. évi 2579. I. M. szabályrendelet értelmében átalakítatnak és ezzel egyidejűleg mindazon esetekre nézve, a melyekre az 1886. évi XXIX. t. c. az 1889. évi XXXVIII. t. c. és az 1891. évi XVI. t. c. a tényleges birtokosok tulajdon jogának bejegyzését rendelik, az 1892. évi XXIX. t. cikkben szabályozott eljárás foganatosítatik.

E célból az átalakítási előmunkát hitelesítése és a helyszíni eljárás a nevezett községben az 1905. évi július 17-én d. e. 8 órakor fog kezdődni.

Ennélfogva felhívjuk:

1. az összes érdekelt, hogy a hitelesítési tárgyaláson személyesen vagy meghatalmazott által jelenjenek meg és az új telekkönyvi tervezet elleni netaláni észrevételeiket annál bizonyosabban adják elő, mert a régi telekkönyv végleges átalakítása után a téves átvezetésekkel eredhető kifogásokat jó hizemű harmadik személyek irányában többé nem érvényesíthetik.

2. mindazok kik, a telekjegyzőkönyvekben előforduló bejegyzésekre okadatolt előterjesztést kívánnak tenni, hogy a telekkönyvi hatóság kiküldöttje előtt a kitűzött határnapon kezdődő eljárás folyama alatt jelenjenek meg és az előterjesztéseiket igazoló okiratokat mutassák fel:

3. mindazok kik valamely ingatlan jutalékhöz tulajdonjogot tartanak, de telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okirataik nincsenek-e, hogy az átírására az 1886. XXIX. t. c. 15—18. és az 1889. XXXVIII. t. c. 5. 6. 7. és 9. §§-ai értelmében szükséges adatokat megszerezni iparkodjanak és azokkal igényeiket e kiküldött előtt igazolják, avagy oda hassanak, hogy az átruházó telekkönyvi tulajdonos az átruházás létrejöttét a kiküldött előtt szoval ismerje el és a tulajdonjog bekebelezésére engedélyt nyilvánítsa, mert különben jogaikat ezen az uton nem érvényesíthetik és a bélyeg és illeték elengedési kedvezményétől is elesnek és.

4. azok kiknek javára tényleg már megszünt követelésre vonatkozó zálogjog vagy megszünt egyéb jog van nyilvántartásilag bejegyezve, ugy szintén az ily bejegyzésekkel terhelt ingatlanok tulajdonosai, hogy a bejegyzett jognak törlesztést kérelmezzék, illetve, hogy törlési engedély nyilvánítsa végett a kiküldött előtt jelenjenek meg mert különben a bélyegmentesség kedvezményétől elesnek.

Kir. jbiróság mint tkvi. hatóság.

Oklánd, 1905. évi június 5.

1—3

MÁTEFY, kir. albiró.

Gyarmathy István épület és butor asztalos

Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 40. sz. alatt elvállal és pontosan teljesít minden e szakba tartozó munkákat. — Mindenféle alkalmakra készít csinos ajándék- és emléktárgyakat a legújabb rajzok és minták szerint, jótállás mellett. — Jelszava: **szolid munka, jutányos ár és pontosság!**

BÁMULATOS OLCÓSÁGU KÉPES LEVELEZŐLAPOK

melyek az ezredéves kiállítás főbb nevezetességeit, hazánk nagyobb városait, vidékeit és a történelemből vett eseményeket ábrázolják, előnyös és nagy vételnél fogva bámulatos olcsón

2 darab egy krajcár

Udvarhelymegyében csakis

Betegh Pál és Társai papirkereskedésében Székelyudvarhelyen kapható, ahol óriási választék áll különféle művészi tárgy- és helyi képes lapokból a n. é. közönség rendelkezésére.

Hetenként újdonságok képes levelezőlapokban!

Olcsó pénz!

A székelyudvarhelyi ipari és gazdasági hitel-szövetkezet igazgatóság, a váltó- és kötelezvénykölcsönök kamatlatát folyó évi **július hó 1 től** minden mellékes járulék nélkül, tisztán **7 (hét) százaléknál** állapította meg.

A betáblázásokért a lehető legolcsóbb díjat számítja, még pedig:

200 K-ig 2 K,
200 K től 600 K-ig 5 K,
600 K től 1000 K-ig 6 K,
1000 K-től felfelé 10 K.

Ad a szövetkezet ingatlan földbirtokokra, kamattörlesztéses (annuitásos) kölcsönöket is.

A betétek után $4\frac{1}{2}$ (négy és fél) százalékot fizet s hordozza ezen kívül a betétek adóját is.

A kölcsönök s mindennemű bejelentések a legkönnyebben keddi és szerdai üzletnapokon a szövetkezet üzlethelyiségében (Szentimre-utca 14. sz.) esz/özölhető.

Székelyudvarhely, 1905. június 6-án.

Az igazgatóság.

AZ ISKOLAI ZÁRVIZSGÁK ALKALMÁBÓL

az igen tisztelt lelkész, tanár és tanító urak, valamint a szülők szíves figyelmébe ajánljuk jól felszerelt könyv- és írószerek-kereskedésünket, hol sokféle

AJÁNDÉKTÁRGYAK ÉS VIZSGAI JUTALOM-KÖNYVEK

nagy választékban és feltűnő jutányos áron állanak a nagyérdemű közönség rendelkezésére.

BETEGH PÁL ÉS TÁRSAI

könyv-, zenemű- és papirkereskedése Székelyudvarhelyt

Ernst György CUKRÁSZDÁJA ÉS KÁVÉHÁZA

Székelyudvarhelyen, Baththyány-tér 5. szám alatt. Mindennap kitűnő fagyaltok, friss torták, izletes cukrász sütemények, jeges és tejes kávé kapható

HERMANN GYÖRGY

FESTŐ ÉS ARANYOZÓ SZÉKELYUDVARHELYEN KOSSUTH-UTCA 16. SZÁM ALATT

Ajánlom magamat a műfestészet többféle ágában u. m. templom, arckép és díszemléklapok, valamint címtáblák festésére. Fővállalok új templomi berendezéseket régi oltárokat, szószékeket stb. kiújító, festek és aranyozok, legszebb kivitelben és jutányos áron. Továbbá működő ifjaknak, kik a festészetben bevezető utmutatást óhajtanak nyerni, oktatást adok óránként egy korona díjért.

Olcsó pénz

Székelyudvarhelyt, Kossuth Lajos utca 16. sz. a (Betegh Pál és Társai könyvkereskedésével szemben) jelzálog-forgalmi irodát nyitottam és az érdeklődő közönség becses tudomására adom, hogy 4—4 és fél százalékkal mellett már 300 koronától kezdve olcsó kölcsönöket eszközölök.

Ugyisint adás-vételeket, birtokok, erdők és bányatermek értékesítését is elvállalom.

Mérsékelt díjazás előleges megállapodás szerint, az ügyletek lebonyolítása után.

Értekezhetni naponta d. e. 8—12-ig, d. u. 2—5 óráig. Levél útján is szívesen szolgálok díjtalan felvilágosítással, megfelelő válaszbélyeg ellenében.

148

Árvátfalvi Bokor András

Fűszer-, porcellán- és üvegkereskedés!

Csodálatos olcsó a Borhegyi borviz!

— Üvegenként csak 8 fillér. —

Ezen természetes ásványvizet kitűnő eredménnyel használják: hurutos bántalmakban, idült hörghurutban, a gümőkór lerakódásának első stádiumában, a gyomor rendellenes működésében, a máj működés és epekészítés rendelleniségeiben, az epekövek eltakarítását szembe tűnően könnyíti, a bélhurut minden neimeiben, a nyálkás aranyrban, hasszervi dugulásokban, húgykő képződéseiben mézes húgyárban, görvély- és mirigydagokban, angolkóros csontgyulladás- és sorvadásokban. — A legkitűnőbb üdítő ital, borral vegyítve páratlan! — Hetenként háromszor friss töltés! — Raktári SZENTPÉTERY GERGELYNÉL, Székelyudvarhelyt

Kérem a cégre ügyelni!

Rösler és Gábor vaskereskedése

„Az arany patkóhoz“

Székelyudvarhelyen

ÚJ VASKERESKEDÉS!

Van szerencsénk a nagyérdemű közönségnek szíves tudomására hozni, hogy e napokban Székelykeresztúron, a Kossuth-téren fióküzletet nyitottunk.

Ajánljuk jól berendezett vasüzletünkben kapható styriai acélvassal és kőrisfagerendelyvel ellátott miskolci váltókéinket jótállás mellett; mindenféle ekerészeket, legjobb fajú acélkapát, kaszát, ásót, lapátot, csákányt, fejszét, 2, 3 és 5 águ acél villát, mindenféle ajtó-, ablak- és butorvasalásokat, acél szerzőszámokat, brassói portlandcementet, Hunyadi-vasat, sodrony és kovacsolt szegyet, csavarokat stb. minden e szakmába vágó vasárakat legelőnyösebb árban és figyelmes kiszolgálás mellett.

Végül felhívjuk a tisztelt közönség figyelmét az első rangú gyárakból nagy választékban beszerzett többféle legjobb szerkezetű varrógépraktárunkra, melyek felelőség mellett igen előnyös árban, esetleg részletfizetésre is kaphatók.

A n. é. közönség becses bizalmába ajánlván magunkat s jóindulatu szíves pártfogását kérve, kiváló tisztelettel

Rösler és Gábor Székelyudvarhely

fióküzlet Székelykeresztúron.

SZENKOVITS JÁNOS UTÓDA

férfi és női divat-áruháza

Székelyudvarhely, Baththyányi-tér 4. sz.

Utii bórondók a legnagyobb választékban

Ajánlja dusan felszerelt áruraktárát férfi és női ruhaszövetekben a legolcsóbbtól a legf. omabbig, mindennemű ruházati cikkekben. Kész férfi és iskolás gyermekruhákban.

Férfi és női diszkalapok, cipők és nagy választék fehérneműekben, kifűnő hazai gyártmányú vásznakban, asztalneműekben és butortakarókban, futószőnyegekben, nagy szőnyegekben.

Összes ruhadiszek, nap- és esőernyőkben nagy választék.

Szabó- és kárpitos kellekben, bluzok és alsószoknyákban állandó nagy raktár.

Legolcsóbb árak!

Szappanok, Illatszerek, fog- és ruhakétek